

Norges Indskrifter med de ældre Runer.

Udgivne

for

Det Norske Historiske Kildeskriftfond

ved

Sophus Bugge.

Christiania.

A. W. Brøgers Bogtrykkeri.

1895.

14. Reistad.

Literatur. Christiania Universitets Oldsagsamlings Katalog under Nr. 2837. — Aarsberetn. fra Foren. t. norske Fortidsmind. Bevar. for 1861 S. 35 f. — Nicolaysen, Norske Fornlevn. S. 287. — Stephens, Runic Monuments, Vol. I, 256 f. (med Tegning efter Papiraftryk og Photographi; denne Tegning indeholder flere Feil). Jfr. I, 200. 222. 260. 265. 310. XXVIII. Vol. II, 946 f. 980. 985. III, 99. 406. 426 f. — S. Bugge i Tidskr. f. Philol. og Pæd. VII (1866—1867) S. 219. — Wimmer i Aarbøger f. n. Oldk. 1867 S. 38. 53. — Wimmer i Aarbøger 1868 S. 71 f. — S. Bugge i Tidskr. f. Philol. og Pæd. VIII (1868—1869) S. 172—176. — Stephens i Tidskr. f. Philol. VIII S. 307 f. — Lyngby i Brev 1869, trykt i Tidskr. f. Philol. X (1872—1873) S. 82. 84 f. 87. — Bugge i Aarbøger 1870 S. 189. 198. 204. 215 f. — Bugge i Aarbøger 1871 S. 204. — Gislason i Aarbøger 1871 S. 365. — Wimmer, Runeskr. oprind., i Aarbøger 1874 S. 98. 132. 144. 179—181. — Rieger i Zeitschr. f. deutsche Philol. VI, 339. — Heinzel, Über die Endsilben der altnord. Spr. (1877), S. 28 [368]. 138 [478]. — S. Bugge i Aarbøger 1884, S. 86. 92. 94 f. — Noreen Altisl. u. altnorw. gramm. ¹ (1884) § 5. § 94 anm. 1. § 266 anm. 1. § 379 anm. 1. § 448 anm. 1. Anhang S. 191 Nr. 8. Nachtr. S. 210. 212. — Burg, Die ält. nord. runeninschr. (1885), S. 113. — Wimmer hos Burg S. 154—156. — Heinzel i Anzeiger für deutsch. Alt. XII, 45. — Wimmer, Die runenschrift (1887), S. 149. 160. 163 f. 210—213. 217. 222—224. 301. 304 (S. 210 Tegning af Indskriften efter Originalen). — Wrede, Über die Sprache der Ostgoten in Italien (1891), S. 67. — Sievers i Pauls Grundriss I (1891) S. 240. — Noreen i Pauls Grundriss I, 419. 498. — Bugge i Arkiv VIII (undertegnet 1891), 22. — Noreen Altisl. u. altnorw. gramm. ² (1891) § 5. § 217, 3 § 291 anm. 1 og 5. § 393 anm. 1. § 460 anm. 1. Anhang S. 261 Nr. 26. — Noreen, Abriss der urgerm. Lautlehre (1894), S. 169.

Grundlag for Behandlingen. Undersøgelse af Originalen ved Prof. O. Rygh og Udgiveren.

Tegninger. Paa S. 217 Autotypi efter et Photographi af Originalen, taget af Photograph Væring. Derunder Gjengivelse af Runerne, laant fra Wimmer „Die runenschrift“ S. 210. Paa Wimmers Tegning krydser de to Sidestregere paa \uparrow hinanden; dette kan man ikke se paa Gjengivelsen her.

Den paa næste Side afbildede Runesten fandtes, efter hvad der i 1862 blev opgivet, 4 eller 5 Aar tidligere ved Pløining i Jorden paa Gaarden Reistad¹⁾ i Hitterø Sogn, Flekkefjord Præstegjeld, Lister og Mandals Amt. Det skyldes daværende Lector i Chemi Waage, at den blev bekjendt, og ved hans Medvirkning blev den i 1862 indsendt til Christiania, hvor den blev indlemmet i Universitetets Oldsagssamling som Nr. 2837. Stenen, der er af Hornblændegranit, er raat tilhuggen, 65 Cm. høi, 60 Cm. bred paa det bredeste, men jævnt aftagende i Bredde opad og 22 Cm. tyk. Den har paa den ene Bredside Indskrift af Runer, som er skrevne i tre Rader fra venstre mod høire uden at være stillede paa rette Linjer.

¹⁾ Matr. Gaards-Nr. 17.

INDHXFY
KREY:NTFA
PRFITF

Indskriften er allerede i Tidskr. f. Philol. VIII bleven læst og tolket af mig væsentlig paa samme Maade som i det følgende.

Runerne i første Række maa læses:

I N D I T X F Y
i u þ i n g a r

þ har kantet Sidestav, der gaar fra den rette Stavs Top og næsten helt ned til dennes Basis. De to Streger, af hvilke Sidestaven bestaar, synes at krydse hinanden. I stedet for þi kan der ikke læses M d; thi nogle Furer, som gaar over fra tredje Rune henimod fjerde, maa efter sin Form være tilfældige.

Anden Rækkes Runer skal sandsynlig læses:

I K P F < R F Y : N t t F M
i k w a k r a r : u n n a m

Længst til venstre i anden Række øines en lodret Streg af uregelmæssig Form (ikke gjengivet paa Wimmers Tegning), som naar op til den derpaa følgende første sikre Runes halve Høide, hvor den afbrydes af en tilfældig Afskalling. Denne Streg er maaské hugget, men synes ikke at have kunnet danne en Rune¹⁾.

Herpaa følger | i og saa < k. Den venstre Spids af < berører |, lidt nedenfor Midten. Rune 5 er sikkert < k og R. 6 R r. Paa Rune 7 þ a er øverste Skraa-streg ved en tilfældig Afflækning bleven utydelig.

Mellem R. 8 og R. 9, men nærmere R. 9 er to sikre aflange Prikker.

Mellem de to Kviste paa R. 12 þ a er der en tilfældig Streg. — Rune 13 er sikkert M m. Tværstregerne er lidt utydelige, men dog sikre. Runen er forholdsvis smal. Af de to trekantede Rum, som indesluttet af Korsstregerne og det øverste af de rette Stave, er det høire mindre og utydeligere end det venstre.

Efter m sees yderst til høire en lodret Streg eller Fure (ikke gjengivet paa Wimmers Tegning) af omtrent samme Høide som de foranstaaende Runer, men noget grundere end disse. Det synes muligt, at denne Streg er hugget. Hvis Stregen var en Rune, maatte den være | i, men jeg finder det sandsynligst, at den ikke har været ment som en Rune.

Mulig er baade denne Streg og Stregen til venstre for ik betydningsløse. Men man kan neppe benegte Muligheden af, at de begge er mente som Rammestreger. Naar Runeristeren, ifølge denne Opfatning, har anbragt Rammestreger foran og efter anden Række, men ikke ved første eller tredje, kan Grunden mulig have været den, at han har villet begrænse anden Række, fordi den til begge Sider gik næsten helt ud mod Randen. Første og tredje Række var derimod tydelig begrænset ved den omgivende tomme Flade. Jfr. Wimmer Runenschr. S. 169—171 om Indfatningslinjer.

Tredje Rækkes Runer er sikkert og tydelig:

P R F I T F
w r a i t a

Første Rækkes Runer i u þ i n g a r indeholder et Mandsnavn i Nominativ. Dette Mandsnavn er sproglig vistnok, som Stephens først har seet, nær beslægtet med

¹⁾ Stregen kan ikke med den følgende lodrette Stav have dannet M e.

Navnet paa en alemannisk Stamme, som i latinsk Form oftest skrives *Iuthungi*; se Zeuss Die Deutschen S. 312 f., Müllenhoff i Haupts Zeitschr. X, 562; R. Much i Sievers's Beitr. XVII, 85¹). De optræder i Raetia ved Donaus øvre Løb og nævnes sidste Gang Aar 432. Dette Folkenavn gjenfinder Grimm (Gesch. d. deutsch. Spr. ² 349) i det oldtyske Mandsnavn *Eodunc* (i Baiern), mht. *Iedunc*. Fra dette Navn er **iuþingar**, hvori þ betegner den tonløse Spirant, formelt kun deri forskjelligt, at det indeholder Suffixformen *-inga*, ikke *-unga*. Disse to Suffixformer skifter ogsaa ellers: mht. *nīdinc* og *nīdunc*; ags. *Scylding* og *Scyldung*; oht. *chuning* og ligesaa i andre vestgermanske Sprog med Endelsen *-ing*, men oldn. mindre oprindelig *konungr*. Navnlig ligger det nær her at sammenligne *Greuthungi* ved Siden af *Greothingi*, *Γροὺθυγγοι* (Zeuss S. 407), oldn. *Grjtingar* (Hervar. s. Bugges Udg. S. 273). I **iuþingar** betegner første i altsaa ikke en Spirant *j*, men vi har her Diphthongen *iu*. Denne findes i Urnordisk foruden i **iuþingar** ogsaa i *niuwila* paa en Bracteate fra Varde (Steph. Nr. 80), *niužil* (d. e. *Niužila*) paa en Bracteate fra Darum, *niuha* og *niuha* paa Stentofta-Stenen „nyt“ for **niuja*, **bariutiþ** Stentofta. Naar vi sammenligne disse Former med **aleugar** Skääng, **skiþaleubar** Skärkind, **hleuno** Viemose-Høvelen, saa se vi, at Diphthongen *eu* holdt sig i Urnordisk, naar der i næste Stavelse fulgte *ǣ* eller *ō*, men at den ved et følgende *i* eller *j* blev forandret til *iu*. *liubu* Opedal viser, at *eu* ogsaa ved Indflydelse af et følgende *u* blev forandret til *iu*²). Senere blev *iu* foran *i* forandret til *j*. Denne Forandring kan tidligst spores i **barutr** paa Björketorp-Stenen, udtalt *brjtr*.

Stammeordet til **iuþingar**, til Folkenavnet *Iuthungi* og til det oldtyske Mandsnavn *Eodunc* er sandsynlig, som allerede Grimm for de tyske Navne har formodet, oldn. *jōð* n., Barn (navnlig om Barnet, som skal fødes eller nylig er født), der synes at forudsætte en urgermansk Stamme *eufa*-³). Dette Ord synes at gjenfindes i flere oldgermanske Navne; jfr. Förstemann under *EUTH*. Navnlig kan fremhæves det af Burg sammenlignede *Eutharicus*, Navnet paa en Goter i 6te Aarhundred, Theoderik den stores Svigersøn⁴).

Det er tvivlsomt, hvorledes Betydningsforholdet mellem Folkenavnet *Iuthungi* og oldn. *jōð* „Barn“ skal opfattes. Much (i Sievers's Beitr. XVII, 85) henviser til oldn. *jōðligr* „trivelig“ (om Barn) og forklarer *Iuthungi* ved „floridi“ „de ungdomsfriske“. Ligeledes er det tvivlsomt, om **iuþingar** kun gennem Stammeordet (oldn. *jōð*) staar i Forbindelse med *Iuthungi* eller om hint Mandsnavn forudsætter et Folkenavn⁵).

1) Much mener at finde den ældste Form af dette Navn i en Indskrift fra Köln (Rhein. Mus. N. F. 45, 639; Westd. Zeitschr. 9 Corr.-Bl. Nr. 147 S. 250), som beretter, at et Alter er reist [MAT]RIBUS SUEBIS | EUTHUNGABUS. Men i det sidste Navn synes en Bogstav at mangle foran *E*.

2) Jfr. min Udvikling i Arkiv VIII, 22 f. **iu** i **iuþingar** betegner altsaa ikke Udtalens *eu*.

3) Wimmer (Runenschr. S. 211) indvender herimod med urette, at *jōð*, som got. *audags* o. s. v. skal vise, er af Stamme *iuda*-, ikke *iupa*-. For det første er det ikke sikkert, at oldn. *jōð* er beslægtet med *audigr*; jfr. Much i Sievers's Beitr. XVII, 206 f. For det andet kunde Forholdet mellem *eufa*- og got. *audags* forklares ifølge Verners Lov. For det tredje viser ikke blot *Iuthungi*, men ogsaa *Eutharicus*, at Wimmer har Uret.

4) Jfr. Wrede Sprache der Ostgoten S. 67.

5) For beslægtet med *Iuthungi* holder man Folkenavnet *Eudoses* Tac. Germ. 40. Blandt Ariovists Hjælpetropper nævner Cæsar BG. I, 37 *Sedusii*, hvilket man forandrer til *Eudusii*, da

I historisk Tid forekomme flere nordiske Mandsnavne paa *-ingr*. Samme Suffix, der ogsaa forekommer i mange Navne hos andre germanske Folk, findes i *Urnordisk bl. a.* i *holtīnar* paa Guldhornet, der er føiet til Mandsnavnet *hlewagastir* og synes at betyde „Søn af *Holta“ (Stamme *Holtan-*)¹. Jfr. Norg. Indskr. I, 63 f. 129. 179.

ik wakrar „jeg Vagr“. Om den i de urnordiske Indskrifter sædvanlige Udtryksmaade, at Runeristeren taler i første Person, se Norg. Indskr. I, 7—10. Der er det paavist, at „jeg“ i proklitisk Stilling i de urnord. Indskrifter sædvanlig har Formen *ek*. Formen *ik* forekommer ogsaa paa Aasum-Bracteaten (Stephens Nr. 96), se Norg. Indskr. I, 123. Da denne har egen Rune for *e*, saa ser man deraf, at *i* i *ik* paa Reistad-Stenen ikke²) betegner Udtalens *e*. Da historisk Oldnorsk har *ek*, maa *ik* være en sporadisk Udtaleform, som aldrig har været den eneste brugelige og som senere igjen i Norge er forsvunden. Dalmaalet har betonet *ik* og ubetonet *ig* eller *i*, af hvilke Former snart den ene, snart den anden er bleven eneraadig inden ulige Varieteter af Dalmaalet (Noreen i Arkiv I, 177 f.). Ags. *ic*, oht. *ih* har ligeledes Vokalen *i*. Overgangen fra *ek* til *ik* synes at maatte forklares deraf, at Ordet var svagt betonet i proklitisk Stilling³). Jfr. *tiade* paa Aagedal-Bracteaten af **tēhōde*; *rikiþia* sammesteds af **Rikiþēwan*; *haitika* Bracteate Nr. 57 Steph. af **haitēka*, **haitēka*; fþi Odemotland (se i det følgende) af **faihiðē*, *-idē*.

Den proklitiske Stilling af *ik* er i Skriften antydet derved, at det ikke ved Skilletegn er adskilt fra det følgende Navn, medens dette ved Skilletegn er adskilt fra det følgende Verbum. Paa samme Maade har Guldhorn-Indskriften ikke Skilletegn imellem *ek* og *hlewagastir*, medens den dog ellers bruger Skilletegn.

wakrar er Mandsnavn i Nominativ. Dette er opstaaet af det enslydende Adjectiv, oldn. *vagr*, ags. *wacor*, oht. *wacchar*, der betyder „aarvaagen, livlig, frisk,

Haandskrifter af Orosius (VI, 7) har *Eduses*, *Edures*, *Eudures*. Se Zeuss S. 152; Much i Sievers's Beitr. XVII, 206. Samme Stammestavelse som i *Eulosos* finder Møller (Paul-Br. Beitr. VII, 506) i *Iāde*. Much S. 207 skiller baade dette og *Eulosos* med Hensyn til etymologisk Betydning fra *Iuthungi*.

Navnet *iufa* (Accus.) Lilj. Run-Urk. 1247 hører ikke til oldn. *jōð* eller til *iufingar*, thi Bure og Djurklou læser *aufa*, hvilket aabenbart er det rette.

iufingar vilde i historisk Oldnorsk hede **Ýðingr*. I Dipl. Norv. V Nr. 900 (Aar 1477) betegnes en Del af *Vessal* (Matr. Gaards-Nr. 55 i Norderhov Sogn, Ringerike), der eies af Evind i *Uppen* (Oppen, Matr. Nr. 62), som liggende *j Ydings herade a Ringerikie*. Om dette har noget med *iufingar* at gjøre, er aldeles uvist. I *Ydings herad* (hvilket Stedsnavn nu er forsvundet) kan *y* betegne *i* eller *i*, da samme Brev har *myn* = *mín*, *sydhen* = *síðan*, *myduyko*. Jfr. *Idingstadum* Røde Bog S. 26 (i Gjerpen).

- 1) Om Oprindelsen til Suffixet *-inga* og om dettes Forhold til *-unga* jfr. S. Bugge i Tidskr. f. Philol. VII, 219. 312; J. Schmidt Vocal. I, 82 f.; Kluge Stammbild. § 23; Brugmann Grundriss II S. 252. 254; Streitberg i Paul-Braunes Beitr. XIV, 224. Suffixformen *-unga* synes at forudsætte førgerm. *-angé* eller *-ungé*, hvori Suffixet *-gé* er traadt til den tonløse Form af Suffixet *-én*. Suffixformen *-inga* er mulig ved Indflydelse af *-unga* opstaaet af *-inha*, førgerm. *-énqo*, hvori *-qo* er traadt til det betonedede Suffix *-én*.
- 2) Dette mente jeg i Tidskr. f. Philol. VIII, 174, og dette mener Wimmer endnu i Runenschr. S. 211.
- 3) Saaledes forklares *ik* paa Reistad-Stenen af Noreen Altisl. gramm. ² S. 261 og vestgerm. *ik* af Kluge i Pauls Grundriss I, 394. I Nordisk kunde man formode, at *i* i *ik* var overført fra *mik*, men herimod taler ags. *ic* ved Siden af *mec*. I Arkiv I, 177 har Noreen forklaret Dalmaalets *ik* af *ék*, men i Pauls Grundriss I, 498 identificerer han det med urnord. *ik*, ags. *ic*.

rask.“ Det er sædvanligt i de germanske Oldsprog, at Adjectiver ogsaa uden Tilføielse af nogen Afledningsendelse bruges som Mandsnavne. Se Norg. Indskr. I, 98. 184.

Et til **wakrar** svarende Mandsnavn forekommer hos andre germanske Folk. Tidligst i 7de Aarhundred *Ὀὐάραρος ὁ Οὐάραρος τὸ γένος* Agath. I, 21. I 8de og 9de Aarhundred oftere *Wacar, Waccar, Wachar* i Nordtyskland og Sydtyskland. Samme Ordstamme forekommer undertiden dels som første Led af et sammensat Mandsnavn, dels som andet Led, saaledes i det navnkundige *Odowacar*, der i Oldn. vilde hede **Audvagr*. Efter Stedsnavnet *Waking* i Essex antager Kemble (*The Saxons in England* I, 476) et ags. Stammenavn *Waceringas*.

I Norden er Mandsnavnet *Vakr* i historisk Tid ikke almindeligt. En af Kjæmperne paa Ormen lange i Svolderslaget kaldes *Vakr elfski*. *Vakr* nævnes ogsaa blandt Odens Navne. En afledet Form har vi som Navn i *uakra* (Accus.) Lilj. R.-U. 1275 (Lundagården, Vederslöf socken, Kinnevalds härad, Varend) og i *uakro* (Gen. vistnok af et Kvindenavn) Lilj. R.-U. 522 (Lunda socken, Seminghundra härad, Upland). I *wks* paa Fonnaas-Spænden har jeg i Norg. Indskr. I, 63 f. formodet **Wakrs* Gen. af det paa Reistad-Stenen forekommende Mandsnavn.

unnam forstaar jeg som 1. Pers. Præt. Indic. i Ental af et stærkt Verbum. Jeg antager **unnam** for opstaaet af **undnam*. At *d* falder ud mellem to *n*'er, er et naturligt Lydfænomen, der kan paavises i germansk Sprog til forskjellige Tider. Saaledes hyppig i gamle islandske og norske Haandskrifter. *bunmir* i cod. Arna-Magn. 619 qv. (Ungers Udg. S. 159 L. 26); *bnna* cod. A. M. 623 qv. (Gislason Umfrumparta S. 113); *lavams* Íslendingabók (Ísl. ss. I, 363); *annes* Ísl. ss. II, 244, Flat. I, 140 L. 23 o. s. v. Samme Lydovergang antages allerede for Samgermansk. F. Ex. *hunno* Centurion for **hundno*. Se Noreen, Abriss der urgerm. Lautlehre, S. 173. I Angelsaks. er proklitisk *ond-* foran en anden Consonant blevet til *on-*.

unnam er skrevet med to *n*-Runer. Consonantfordobling anvendes ellers ikke i Indskrifter med den længere Rækkes Runer. Jfr. *fino* Berga, d. e. *Finno*; *ginu-* Spydstagen fra Kragehul, d. e. *ginnu-*; *gino-* Stentofta; *gina-* Björketorp; *mogmeni* Rök, d. e. *-menni*. Grunden til, at Consonantfordobling er anvendt i **unnam**, finder jeg deri, at det er et sammensat Ord, hvori hvert af de to *n*'er hører til sit Led.¹⁾

unnam forklarer jeg som opstaaet af **undnam*, Præteritum 1. Pers. Ental af et stærkt Verbum, der i Gotisk vilde hede **undniman*. Denne Verbalform indeholder Præfixet *und*, der her synes at være brugt omtrent i samme Betydning som i got. *undgreipan* „gribe“, *undrēdan* „yde, forskafe“, *undrinman* „løbe hen til“. **unnam** har vel egentlig betydet „jeg tog fat i“, deraf „jeg paatog mig, iværksatte“ eller lignende. I Verbalformen **unnam** synes Hovedtonen, overensstemmende med

1) Wimmer (Runenschrift S. 223) mener derimod, at første *n* i **unnam** snarest er Tegn for Udtalens *nd*, og Burg S. 115 f. siger, at denne Forklaring ubestridelig fortjener Fortrinet for min. Den synes mig ikke tilstedelig. Ingensteds kan *n* ellers paavises som Tegn for *nd*. At *nd* ikke i de urnord. Indskrifter har været betegnet ved *n*, godtgjøres efter min Mening derved, at det i disse ikke sjælden findes betegnet ved *d*: *kunimudiu* Tjurkö-Bracteaten; *spidul* Fonnaas-Spænden; *ladawariŋar* Torvik-Stenen A; sandsynlig har Saude-Stenen ligeledes havt *wadaradas*. Paa Bracteate Nr. 48 Steph. er Udtalens *nd* betegnet ved *nd* i ... *unda*.

det almindelige Forhold i de germanske Sprog, at maatte have ligget paa **nam**. Denne Verbalform synes da at vidne om, at nordisk Sprog i de ældste Runeindskrifter Tid brugte proklitiske Præfixer i Sættning med Verbalformer omtrent ligesom Gotisk. I historisk nordisk Sprog er denne Brug derimod bleven i høi Grad indskrænket, saa at vi endog heri har et meget fremtrædende Skjelne-mærke mellem de nordiske Sprog paa den ene Side og de vestgermanske paa den anden.

De stærke Verbers Præteritum Indic. har i urnord. Indskrifter ingen Endelse i 1. Ps. sg.: **unnam**; **aihek** Bract. Nr. 55 Steph.; **falh** i **falahak** Björketorp (Norg. Indskr. I, 9). Efter **m** i **unnam** er der faldt bort en Vokal, der har svaret til **a** i gr. *οἶδα*, oldind. *vēda*¹⁾.

Ogsaa i 3. Ps. sg. har de stærke Verbers Præteritum Indic. i urnord. Indskrifter ingen Endelse.

At Præfixet i **unnam** har enstavelses Form og ikke ender paa Vokal, forklarer Burg S. 116 efter Joh. Schmidt (Kuhns Zeitschr. XXVI, 25 f.) ligesom i got. *andbeitan* i Modsætning til *andabeit* deraf, at Præpositionen først blev fast forbundet med Verbet, efterat den samgermanske Udlydslov havde virket og bragt Vokalen i den oprindelig tostavelses Præpositions Udlyd til at svinde.

und er i historisk Oldnorsk bevaret bl. a. i Conjunctionen *unz* „indtil“, d. e. *und-(e)s* ; jfr. got. Præpos. *und* „indtil“.

wraitha er et Substantiv i Accusativ af en Stamme paa *-a* (jfr. **staina** Tune, **hahaisla** Møjebro, **arina** By, **hlaiwa** Bø og fl.) og Object for **unnam**. Dette Substantiv synes her at betyde „Indridsning“; **unnam wraitha** vil vel altsaa sige „jeg paatog mig eller iværksatte Indridsningen“. Substantivstammen *wraitha* er afledet af Verbet **writan* „at indridse“. Af dette findes i de urnord. Indskrifter Formerne **waritu** Præter. Indic. 1. Pers. Dualis paa Varnum-Stenen og **warait** Præter. Indic. Ental paa Istaby-Stenen. *wraitha* er afledet ligesom oldn. *seiðr* af *síða*, oldn. *deigr* af got. *deigan*, som gr. *λοιγός* o. s. v. Om **wraitha** er Hankjønsord eller Intetkjønsord, kan Formen i Accusativ ikke vise. Samme Ord er oht. *reiz* „linea, nota“, mht. *reiz* masc. „Linie, Ritz, Kratz.“ I historisk Oldnorsk forekommer *reitir* masc. i Betydning „Rids, Fure“, i de ældre Haandskrifter bøiet som *u*-Stamme (Accus. plur. *reito* Grágás cod. reg. S. 72 L. 22; Nom. plur. *reitir* om Ruder paa et Tavlbret), men i de senere som en *a*-Stamme (f. Ex. *reita* Flat. I, S. 556 L. 23; Nom. plur. *reitar* Korm. s. Kap. 10, S. 20 nederst Möb. Udg.).

Den hele Indskrift

iuþingar

ikwakrar : unnam

wraitha

betyder altsaa: „Iuthing. Jeg Vagr udførte Indridsningen“.

iuþingar synes at maatte være den Dødes Navn, der er sat i Nominativ uden Tilføielse af noget andet Ord i samme Sætning og uden syntaktisk Sammen-

¹⁾ **unnam** synes ikke at kunne forudsætte en Form med Endelsen *-om* som gr. *ἦγον*, thi af *-om* skulde man vente *-a* bibeholdt i Urnordisk.

hæng med det følgende, aldeles som **hadulaikar** paa Strand-Stenen (se i det følgende)¹⁾. **iupingar** vil altsaa sige: „Iuthing hviler her.“

Indskrifterne paa Stenene fra Reistad og Strand indeholder en Udvidelse af den Gravskriftform, som bestaar af den Dødes Navn i Nominativ alene eller med et Epitheton. Saadanne Indskrifter skrevne med den længere Rækkes Runer findes paa Stene i Norge (Bratsberg, Torvik A) og Sverige (Berga, Skärkind, Vånga; med et Epitheton Skääng og Krogsta). Vatn-Stenen har en norsk Overgangs-Indskrift af samme Slag. Udtryksmaaden holder sig i enkelte Indskrifter, der er skrevne med den kortere Rækkes Runer, saaledes i Indskriften paa den slesvigske Haverslund-Sten.

Udtrykket **unnam wraitha** (ikke Verbet ***wrait**) synes at være løftet over det jævne Prosasprogs Udtryk. Sandsynlig har Allitteration været tilsigtet: *ik Wakrar unnam wraitha*, men Indskriften synes ikke at indeholde et egentligt Vers²⁾.

Det gjælder om Personnavnene paa Reistad-Stenen **iupingar** og **wakrar**, som om de fleste Navne, der forekommer i de med den længere Rækkes Runer skrevne nordiske Indskrifter, at de finde nærmere Tilknytning blandt oldtyske Navne end blandt de i Middelalderen brugelige nordiske Navne.

Med Hensyn til Skriften paa Reistad-Stenen mærkes foruden det, som før er sagt, følgende. De to Runer **† X n g** betegne tilsammen her den samme Lyd som ellers sædvanlig i den længere Rækkes Skrift betegnes ved den ene Rune **ŋ**. Skrivemaaden **ng** er mindre oprindelig. Bl. a. Indskriften fra Stenstad har endnu **ŋ**. Vi tør dog ikke af **ng** paa Reistad-Stenen slutte, at Runen **ŋ** paa den Tid, da dens Indskrift blev indhugget, var opgivet overalt i Norden³⁾. Fonnaas-Indskriften, som har et mindre oprindeligt Tegn for **k** end Reistad-Indskriften og har **spidul** (af ***spindula**), medens Reistad-Indskriften har **wraitha**, og som derfor sikkerlig er yngre end denne, anvender endnu **ŋ**-Runen. Se Norg. Indskr. I, 52—56. Ogsaa Krogsta-Stenen i Upland (Norg. Indskr. I, 128—130), der har Nominativformen **mwse** med **p** som Vokaltegn og med Nomin. paa **†** af en *n*-Stemme, anvender **ŋ**-Runen. Derimod har Torvik-Stenen B (se i det følgende), hvis Indskrift gaar fra høire mod venstre, en Skrivemaade, som er analog med Reistad-Stenens, i **prodwingk** skrevet med **<X†**, der betegner Udtalens *-ink* (med gutturalt *n*)⁴⁾. Dette synes at tyde paa, at man i det vestlige Norge tidligere end i Sverige begyndte at skrive, ialfald af og til, **ng** for **ŋ**.

1) At **iupingar** skulde være Patronymicum til **wakrar**, tør ikke antages. Derimod taler Ordstillingen; thi selv om vi muligens andensheds har Exempel paa, at et Patronymicum er stillet foran det Navn, hvortil det hører, vilde en saadan Antagelse her være dobbelt betænkelig, fordi **ik** staar foran **wakrar**. At **iupingar** her skulde være Patronymicum til **wakrar**, er ogsaa af den Grund lidet sandsynligt, at Stenens Indskrift da ikke vilde meddele den Dødes Navn. Men at Mindeindskriften ikke indeholder nogen Meddelelse om den Døde, er og maa efter Sagens Natur have været sjældent, om vi end har enkelte Exempler herpaa; se Norg. Indskr. I, 86 f.

2) **ik** kan ikke danne Allitteration med **unnam**, hvis jeg har Ret i, at **ik** er proklitisk og at Hovedtonen i **unnam** ligger paa anden Stavelse.

3) Dette finder Wimmer Runenschr. S. 212 sandsynligt. Men jfr. Burg S. 114.

4) Wimmer (Runenschr. 212 f., 222 f.) mener, at **ngk** paa Torvik-Stenen betegner samme Lyd som ellers Runen **ŋ** alene. Se herom mere i det følgende.

Wimmer (Runenschr. S. 222) forklarer Brugen af $\ddagger X$ ng paa Reistad-Stenen istedenfor η deraf, at Navnet paa Runen X paa den Tid, da Indskriften blev indhugget, ikke længer begyndte med en Spirant, men med en Muta. Men man tør neppe slutte, at X g først omtrent fra Reistad-Indskriftens Tid begyndte at udtales som Muta i Fremlyd.

Wimmer (Runenschr. S. 211) mener, at Runeristeren ikke har havt til Hensigt at lade $\langle k$ i Begyndelsen af anden Række berøre $| i^1$). Uagtet k i **wakraa** ikke læner sig til nogen Stav, synes det dog muligt, at Runeristeren har ladet k i ik læne sig til den rette Stav af i for at faa frem et Tegn, der var mere conformt med de andre Runer. En saadan Hensigt viser sig deri, at man senere giver k -Runen Former med ret Stav: λ , Υ og Ψ .

Ogsaa ellers forekommer to Prikker som Skilletegn; se Wimmer Runenschrift S. 163 f.

Indskriften har uden „Svarabhakti“-Vokal **wraitha** og **wakraa**, medens Varnum-Indskriften har **waritu**, **harabanaa**, Tune-Indskriften **halaiban** og Istaby-Indskriften **warait**. Da Bø-Stenen har **hlaiwa**, synes „Vokalindskud“ i Skrift at have været mere brugeligt i Sverige og det østlige Norge end i det vestlige Norge.

Reistad-Stenen synes paa Grund af sin Form ikke at have været reist i fri Luft paa en Gravhaug, men fra først af have været anbragt inde i en Gravhaug²).

Wimmer (Runenschr. S. 304) henfører Reistad-Stenen ligesom Aarstad-Stenen til c. 600 (625)—675, medens han henfører bl. a. Varnum-Stenen til første Halvdel og bl. a. Stenstad-Stenen til anden Halvdel af 6te Aarhundred.

Jeg har i det foregaaende vist, at man af iu og β i **iuþingaa** ikke tør slutte til senere Tid og at ik ikke godtgjør, at egen Rune for e manglede i Runeristerens Skrift. Dog taler Formen ik , som ellers kun findes paa en Bracteate, mulig for forholdsvis senere Tid. Ligesaa ng for η . Reistad-Stenen har et oprindeligere Tegn for k end bl. a. Indskrifterne fra Kragehul, Lindholm, Varnum, Fonnaas. Men den ældre Form af k -Runen synes at have holdt sig længer i det vestlige Norge end i Danmark og Sverige; jfr. Norg. Indskr. I, 215. Reistad-Stenen synes, som ogsaa Wimmer antager, i Tid at staa den ikke langt borte hjemmehørende Aarstad-Sten nær. Disse to Stene, som begge synes at have været bestemte til at anbringes inde i en Gravhaug, ligne hinanden af Form. De er ikke meget høie i Forhold til Bredden og smalere opad. Ingen af dem er glat tilhuggen. Paa begge er Indskriften anbragt i tre Tværrækker, som gaa fra venstre mod høire og ikke er stillede paa Rammestreger. Da Reistad-Indskriften har ng , Aarstad-Indskriften sandsynlig η (se i det følgende), er Reistad-Indskriften mulig lidt yngre end Aarstad-Indskriften. Den sidstnævnte har baade Υ og sandsynlig λ .

Jeg er efter et løst Skjøn mest tilbøielig til at henføre Reistad-Stenen til Slutningen af 6te Aarhundred.

1) Wimmer (S. 213 Anm. 1) sammenligner, at Runen for β berører den umiddelbart efterfølgende Rune for i i Torvik-Indskriften B.

2) Det samme mener Wimmer Runenschr. S. 301.